

Волошина Ганна,

*к. пед. н., доцент кафедри теорії початкового навчання
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини,
Україна*

Волошин Петро,

*к. пед. н., доцент кафедри музикознавства та вокально-хорових дисциплін,
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини,
Заслужений працівник культури України.
Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Характерною віковою особливістю молодших школярів є яскраво виражена емоційна забарвленість психічних процесів. Емоціям, як і мисленню, притаманна функція обробки інформації про світ, в результаті якої мислення виконує вирішальну роль у розкритті суті предметів і явищ, а емоції – у визначенні їх цінності. Емоції супроводжують мотивовану поведінку дитини, організують її ставлення до оточення і до самої себе. Джерелом їх виникнення є об'єктивна дійсність школяра, і не буде перебільшенням сказати, що досить високе емоційне навантаження характерне для шкільної діяльності. Дитина прагне позитивних емоцій, але, будучи емоційно залежною від учителя, вона не в змозі уникнути, а тим паче, протистояти його впливам. Учитель мусить пам'ятати про недопустимість атмосфери шкільного дискомфорту, що блокує основні психічні процеси вихованців.

Узагальнений типовий образ молодшого школяра включає такі характеристики: позитивний емоційний фон, життєрадісний, бадьорий настрій, оптимістичне очікування й оптимістичне сприймання нових реалій життя. Дитячий вік іноді виборює право на існування у протидії з прагматизмом дорослого. Емоційне благополуччя й стабільність дитини виступають як фактор задоволення найважливішої соціогенної потреби – у суспільному визнанні, що відбувається у сфері провідної навчальної діяльності вчителем, а також ставлення однолітків, самооцінку, і по суті є відповіддю на питання: який ти учень? Інші характеристики є другорядними. Ураховуючи «емоційність» почуттів, високу емоційну чутливість, вразливість дітей молодшого шкільного віку, у підготовці вчителя необхідно передбачити роботу по трансформації типових навчальних завдань до конкретних особистісно орієнтованих навчально-мовленнєвих ситуацій, які емоційно стимулювали б індивідуальну мовленнєву активність учасників. Організація навчальної діяльності з формування комунікативних умінь має забезпечити отримання дитиною позитивних емоцій, водночас задовольняти природні дитячі потреби в увазі та навколишнього світу, спілкуванні та самореалізації. Початковий етап у формуванні комунікативних умінь обов'язково має поєднувати емоційне й раціональне, спиратись на дитячі інтереси і дитячі теми з метою досягнення можливостей для емоційного й інтелектуального самоствердження

дитини, забезпечення передумов навчального співробітництва, товарищескості та гуманності у міжособистісних і рольових відносинах.

Діалектика опанування мовленням здійснюється дитиною у формі засвоєння мови. Спочатку привласнюється мовна культура несвідомо, через спілкування і сумісну з дорослим діяльність, потім через ігрову діяльність, однак у ці періоди процес засвоєння мови не є виокремленим як самостійний.

Зауважимо, що до останнього часу в методиці викладання української мови як рідної проблема формування комунікативного мовлення не вважалася складною. Уроки мови були заграматизованими й орієнтованими на різні види розбору, а не на розвиток комунікативних умінь учнів. Більшість часу відводилася на формування орфографічної грамотності, що передбачало суттєву перевагу писемного мовлення над усним. У результаті такого дисбалансу було втрачене співвідношення між усною і писемною формами на користь останньої.

Лінгводидакти, методисти, вчителі намагаються вирішити протиріччя між змістом шкільної мовленнєвої діяльності й індивідуальною позицією школяра через розширення кола варіативного тематичного лінгвістичного матеріалу, що відповідає віковим інтересам і особливостям дітей молодшого шкільного віку.

Вивчення і аналіз шкільних програм і підручників показав, що них запропонована орієнтовна тематика для дитячого спілкування, передбачені завдання, спрямовані на розвиток і вдосконалення комунікативних умінь на основі ілюстративного матеріалу, навчально-мовленнєвих ситуацій, діалогів, опрацювання текстів. Зміст цих завдань дозволяє тематично організувати й моделювати навчально-мовленнєві ситуації, використовуючи текстовий та ілюстративний матеріал комунікативної спрямованості. Утім, коментуючи позитивні результати втілення комунікативно орієнтованих тем, близьких дітям, учителі фіксують парадоксальні випадки: замість очікуваного задоволення комунікативної потреби на пропонованому матеріалі, іноді доводиться спостерігати дитяче мовчання.

Звичайно, візуальна наочність підручників надає вчителю можливість творчого її застосування й інтерпретації, за умови здатності та готовності вчителя до креативної діяльності. Розмаїття інформаційного й ілюстративного матеріалу створює умови для здійснення особистісно орієнтованого підходу до мовленнєвого розвитку дитини, дозволяє врахувати наявність і глибину дитячого індивідуального суб'єктивного комунікативного досвіду в різних сферах життєдіяльності.

Отже, можемо говорити про наявність передумов формування комунікативних умінь учнів на особистісно орієнтованих засадах, за умови відповідної підготовки вчителя.

Список використаних джерел

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики : підручник / Флорія Сергійович Бацевич. – [2-ге вид., доповн.]. – К. : Академія, 2009. – 376 с. (Альма-матер).
2. Вашуленко М. С. Мовна освіта як засіб соціалізації молодших школярів / Микола Самійлович Вашуленко // Проблеми формування мовної особистості учнів середніх загальноосвітніх закладів : зб. наук. пр. – Рівне, 2006.